

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 2 november 2016
Betreft Aanpak weidevogels

Geachte Voorzitter,

Het gaat niet goed met de weidevogelstand, de populatie daalt al vele jaren. Deze daling wordt veroorzaakt door verschillende factoren. Alleen met een samenhangende aanpak van alle betrokkenen kunnen we deze daling stoppen. Met de met ingang van dit jaar ingevoerde ingrijpende wijziging van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer is een belangrijke stap gezet. Samen met de provincies en de agrarische collectieven hebben we deze stelselwijziging ingezet. Dit is echter nog niet genoeg, er is meer nodig.

Hierbij zend ik uw Kamer, zoals aangekondigd in mijn reactie op de initiatiefnota 'Vogels de weide wereld in' van het lid Grashoff (34 530, nr. 3), een aanpak gericht op een stabiele weidevogelpopulatie in Nederland.

Deze weidevogelaanpak is in overleg met provincies tot stand gekomen. Met het Natuurpact en de Wet natuurbescherming is de uitwerking en uitvoering van het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies. Provincies spelen dus een centrale rol bij het beleid gericht op het behoud van weidevogelpopulaties. In het Natuurpact hebben Rijk en provincies de ambities voor de ontwikkeling en het beheer van de natuur in Nederland tot 2027 vastgelegd. In de periode tot en met 2027 willen Rijk en provincies een forse stap zetten op weg naar de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Hiertoe wordt onder andere ingezet op de ontwikkeling van een robuust Natuurnetwerk Nederland en een nieuw stelsel voor agrarisch natuurbeheer met een centrale rol voor agrarische collectieven. Voor het tegengaan van de huidige dalende trend in de weidevogelpopulatie is het collectief agrarisch natuurbeheer het centrale instrument, dat overigens nog volop in ontwikkeling is. Deze aanpak weidevogels is daarom tevens afgestemd met Boerennatuur.nl, als koepelorganisatie van de agrarische collectieven.

Het doel van de aanpak is om de weidevogelpopulatie te stabiliseren. Dit is een belangrijke voorwaarde om te voldoen aan de Vogel- en Habitatrichtlijn. Nederland dient zich tot het uiterste in te spannen om verslechtering tegen te gaan. Deze aanpak bouwt voor de eerstkomende termijn verder op de ingezette koers, waarbij provincies de regie voeren over de uitvoering van het (agrarisch) natuurbeheer en waar de aanpak van collectief agrarisch natuurbeheer sterk is verbonden met het natuurbeheer van het Natuurnetwerk Nederland. Een krachtige invulling van de provinciale rol als gebiedsregisseur staat hierbij centraal. Deze is

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Natuur en Biodiversiteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk

DGAN-NB / 16161584

Bijlage(n)

2

nodig om de doelstellingen dichterbij te brengen. Met een goede regie is er, binnen de mogelijkheden die we hebben en met benutting van alle energie, nog veel winst te bereiken. De verruiming door dit kabinet van het budget voor natuur met € 200 miljoen per jaar heeft het mogelijk gemaakt om het agrarisch natuurbeheer op het huidige niveau te blijven ondersteunen. Voor een beleidsintensivering is deze kabinetsperiode geen mogelijkheid.

De weidevogelstand wordt door Rijk en provincies intensief gevolgd via een jaarlijkse monitoring en elke drie jaar meer diepgaand aan de hand van de Balans van de Leefomgeving. Aan de hand hiervan kan bepaald worden of een verdere intensivering van maatregelen nodig is om het de aanwezigheid van weidevogels in Nederland voor de toekomst te behouden.

Met deze weidevogelaanpak voer ik de motie Grashoff en Leenders van 25 juni 2015 (33 348, nr. 130) uit. In bijlage 2 zijn de projecten opgenomen die al in 2016 gefinancierd zijn met gelden uit het amendement Grashoff/Leenders (34300-XIII-91), met een doorkijk naar 2017/2018. In totaal is er in 2016 een bedrag van ruim €600.000,- uitgegeven aan weidevogels.

(w.g.) Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

ANALYSE

Inleiding

Met de Relatienota van 1975 is een start gemaakt met het streven naar biodiversiteit op boerenland, om te komen tot stabilisatie en daarna groei van met name de weidevogelpopulatie. Dit als toevoeging op de ambities voor natuurgebieden. Daarvoor zijn er maatregelen genomen die ertoe hadden moeten leiden dat een weidevogelleefgebied een levensvatbare weidevogelpopulatie bevat, dat het verspreidingsgebied van de populatie niet krimpt, en dat er een voldoende groot leefgebied bestaat om de soort op lange termijn in stand te houden. Dit beleid is echter onvoldoende effectief geweest. Deze analyse geeft een kort overzicht van de historie van weidevogelpopulatie, de oorzaken van de achteruitgang in populatie en een overzicht van recente beleidsaanpassingen en mogelijke oplossingen voor het verbeteren van ecologische basiscondities en het versterken van kennis en samenwerking.

De ontwikkeling van de weidevogelpopulatie

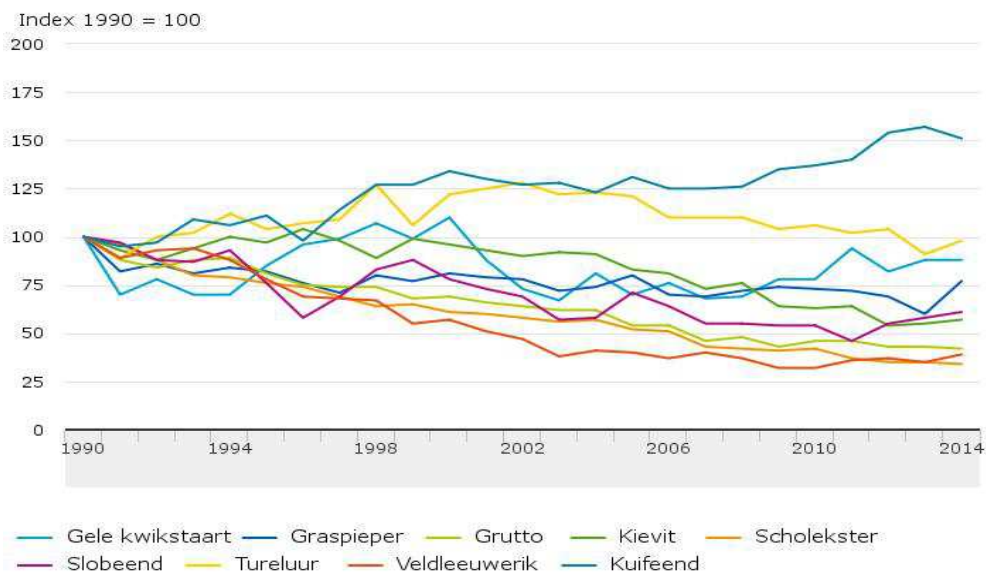
Het Planbureau van de Leefomgeving laat in haar Balans van de Leefomgeving 2016 zien dat de natuur in Nederland tekenen van herstel toont. Het herstel vindt echter nog niet over de hele linie plaats. Net zoals in andere Europese landen is er nog altijd een achteruitgang van de natuur op boerenland. Daar waar weidevogels tot medio vorige eeuw sterk hebben geprofiteerd van de veranderingen in de landbouw, vermindert de laatste decennia de omvang van populaties gestaag, zowel van weidevogels als andere boerenlandvogels. Deze boerenlandvogels namen ook na 1990 nog af met 30 procent. Omdat het agrarisch landschap in ons land verreweg het grootste deel van het landoppervlak uitmaakt, knelt dit des te meer. Reden om hier in deze aanpak expliciet op in te gaan. Nederland herbergt in verhouding tot andere Europese landen een aanzienlijke populatie weidevogels. Van de grutto broedt 40% van de wereldwijde en 80% van de Europese populatie in ons land. Verder is bijna 30% van de Europese scholekster afhankelijk van Nederlandse broedgebieden. Hierdoor heeft Nederland een belangrijke internationale verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de weidevogels.

Weidevogels zijn van oorsprong soorten die voorkomen op toendra's, steppen, kwelders en grazige vloedvlakken langs rivieren. Deze vogels vonden in onze met mensenhand gemaakte graslanden een leefgebied dat door haar weidsheid, voedsel en dekking voor jongen nog beter paste dan hun oorspronkelijke leefgebied. De steltlopers, zoals de grutto, kievit, kemphaan, watersnip, tureluur, scholekster en wulp werden er van afhankelijk. Daarnaast herbergen deze graslanden nog andere soorten die hiervan direct afhankelijk zijn, zoals de veldleeuwerik, de graspieper, gele kwikstaart, kuifeend, slobbeend en zomertaling. Voor weidevogels zijn vooral de ontginningen van de veengebieden, kleigebieden en de aanleg van uiterwaarden belangrijk geweest. Vanwege de ecologische relatie tussen de intensiteit van landbouw en de dichtheid aan weidevogels waren er vóór 1900 minder weidevogels in Nederland dan in de 20e eeuw. Dit is opvallend omdat vaak medio de 19^e eeuw wordt gezien als de ideale situatie voor biodiversiteit en landschap. Voor de meeste weidevogels was het aantal

broedparen in de 20e eeuw op zijn hoogst; voor scholekster, grutto en kievit zelfs na 1950. De piek lag voor deze soorten in de periode 1960-1990 met voor elk van deze soorten meer dan 100.000 broedparen. Naar schatting was het aantal kieviten en grutto's tijdens de piek in de 20^e eeuw een factor 5-8 groter dan vóór 1900. Bij de scholekster was het verschil nog groter.¹

De onderstaande grafiek van het CBS laat de landelijke ontwikkeling van de weidevogelpopulatie zien, vanaf 1990 – 2014. Daarbij is met name een sterke daling te constateren voor de scholekster, veldleeuwerik en de grutto. Er zijn echter ook voorbeelden van gebieden waar deze daling is gestopt, en zelfs een toename is te meten, zoals de Ronde Hoep en Bovenkerkerpolder in Noord-Holland, Eempolder in Utrecht en de Klaas-Engelbrecht polder in Zuid-Holland. Veelal kenmerken deze gebieden zich door een verwevenheid tussen agrarisch natuurbeheer en weidevogelbeheer in natuurgebieden.

Weidevogelpopulatie 1990 - 2014

Bron: Netwerk Ecologische Monitoring (CBS, Sovon, Provincies)

Oorzaken van de achteruitgang

Het dalende aantal weidevogels is vooral terug te voeren op een verminderd broedsucces in Nederland²; ouderparen van bijvoorbeeld de grutto brengen jaarlijks te weinig jongen groot voor ze aan hun trek naar het zuiden beginnen.

¹ Jan Hendrik de Rijk, *Vogels en mensen in Nederland 1500-1920*, Vrije Universiteit Amsterdam, 2015

² De Snoo, G.R. (2016,) *Agrarisch Natuurbeheer in Nederland*, Wageningen Academic

De belangrijkste oorzaken voor het verminderde broedsucces van weidevogels in het agrarisch gebied in Nederland c.q. in natuurgebieden zijn als volgt samen te vatten:

- Verkleining van het areaal grasland dat zich leent als broedbiotoop door:
 - gebrek aan geschikt kruidenrijk grasland;
 - het vroeger maaien en vrijwel gelijktijdig maaien van graslanden;
 - verbeterde ontwatering;
 - een toename van bebouwing.
- Omgevingsfactoren:
 - verminderde openheid van het landschap;
 - verstoring van de omgeving.
- Predatie van legsels en kuikens.

Daarnaast zijn de jaarlijkse migratieroutes naar Afrika, waar de overwintergebieden liggen, ook niet zonder gevaar. Vooral een goede bescherming in foerageergebieden kan worden versterkt.

Deze factoren hebben een grote mate van onderlinge beïnvloeding. Een aanpak om het broedsucces te vergroten zal dan ook altijd gericht moeten zijn op een gebalanceerde mix van activiteiten. Deze zijn in beeld gebracht in onderstaande infographic.

Recente beleidsaanpassingen

Al sinds de jaren 1980 is het weidevogelbeheer het belangrijkste onderdeel van het agrarisch natuurbeheer, een onderdeel dat ook stapsgewijs intensiever is geworden, zoals de verschuiving van nestbescherming naar kuikenbescherming. Daarnaast levert ook het natuurbeheer een grote bijdrage aan het weidevogelbeheer, aangezien ca. 25 % van de weidevogelpopulatie onder beheer, broedt op natuurterreinen.

Toch geven beleidsevaluaties over de jaren heen aan dat de intensivering van de overheidsinspanningen, op een paar uitzonderingsgebieden na, tot dusver onvoldoende zijn om de negatieve trend in de populatie om te kunnen buigen, ook binnen de gebieden die specifiek hiervoor beheerd worden. Al in de evaluatie van het Programma beheer en Staatbosbeheer 2000 – 2006 (NMP, 2007) werd aangegeven dat het inzetten van zwaarder beheer, geconcentreerd in gebieden met de beste milieu- en ruimtecondities, en verwevenheid van natuurbeheer met agrarisch natuurbeheer het grootste effect heeft. Provincies, die sinds het Investeringsbudget landelijk gebied (2007) de regie voeren over de uitvoering van het weidevogelbeheer, hebben met de invoering van het Subsidiestelsel natuur en landschap (2009) tussentijds beheermaatregelen versterkt. De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur concludeert in 2013, in haar rapport 'Onbeperkt houdbaar' dat het roer drastisch moet. De Raad pleitte er voor om het agrarisch natuurbeheer te herzien door:

- het Agrarisch natuurbeheer met voorrang in te zetten in (a) gebieden met voldoende oppervlakte rond natuurgebieden met dezelfde natuurdoelen, (b) in grote aaneengesloten gebieden met de adequate abiotische condities waar nog hoge aantallen kwetsbare soorten voorkomen (kerngebieden), en (c) in de zones tussen natuurgebieden om de 'doorlaatbaarheid' van het agrarisch gebied te vergroten.
- kansrijke vormen van agrarisch natuurbeheer zodanig aan te passen, dat die (naar verwachting) een positief effect hebben op natuurwaarden.

Deze beleidsontwikkeling heeft per 1 januari 2016 geleid tot een grote verandering in het agrarisch natuurbeheer. Het begin dit jaar ingegane Agrarisch natuur- en landschapsbeheer kenmerkt zich door het centraal stellen van kerngebieden voor soorten waarbinnen leefgebieden worden beheerd die rekening houden met zowel de bescherming van broedplaatsen, foerageren als het tegengaan van predatie. Daarbij staat centraal dat jonge vogels in staat worden gesteld om aan hun trek naar overwintergebieden te beginnen. Agrarische collectieven zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het beheer, in nauwe afstemming met natuurbeheerders. Op dit moment kunnen nog geen concrete uitspraken gedaan worden over de ecologische resultaten van het beheer binnen het huidige stelsel.

Verbeteren ecologische basiscondities

Het streven is om in kerngebieden te komen tot een stabiele populatie weidevogels in Nederland. Het recent ingevoerde stelsel Agrarisch natuur- en landschapsbeheer is daarbij een centraal instrument dat volop in ontwikkeling is. Met het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt ingezet op beheermaatregelen die specifiek zijn afgestemd op het behouden van onder meer weidevogels. Om de druk die intensivering van de landbouw op de leefomgeving van weidevogels en andere boerenvogels legt het hoofd te bieden moet, naast het specifieke beheer, ook worden ingezet op het verbeteren van de ecologische basiscondities op boerenland en in natuurgebieden in bredere zin.

Versterken kennis en samenwerking

Succesvol weidevogelbeheer kenmerkt zich vooral door op gebiedsniveau geschikte leefgebieden in te richten. In deze leefgebieden wordt samengewerkt tussen alle beheerders, zowel natuur als agrarisch, om het beheer en de inrichting van het gebied zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Voor de boeren zijn grote aanpassingen in de bedrijfsvoering nodig door bijvoorbeeld het creëren van kruidenrijk grasland, plasdras-situaties, aangepast waterbeheer, later maaien, minder spuiten en bemesten en maatregelen om de effecten van predatie te verminderen. Hiervoor werken boeren samen met natuurbeheerders, vrijwilligers, waterschappen, marktpartijen, faunabeheereenheden, provincies en Rijksoverheid. De eigenaren van de natuurgebieden, de terreinbeherende organisaties en particulieren, laten hun beheer vaak uitvoeren door boeren, en hebben daarnaast veelal te maken met dezelfde gebiedspartijen als de collectieven. Succesvol weidevogelbeheer is kennisintensief en vereist veel samenwerking met andere gebiedspartners. Dit vereist een gebiedsgerichte netwerkaanpak, waarin de ontwikkeling en verspreiding van kennis een belangrijke rol speelt.

AANPAK

Doel

Zoals afgesproken in het Natuurpact, is de doelstelling van de provincies en mij om tot 2021 de nadruk te leggen op behoud van internationaal te beschermen soorten en habitatten. Na deze periode is het doel om te komen tot een verbetering van de natuurkwaliteit. Deze doelstelling is ook van toepassing op weidevogels. Dit vraagt van alle partijen grote inspanningen. Om deze stabilisatie de komende jaren te bereiken, moet binnen kerngebieden voor weidevogels, het leefgebied op boerenland en de hiervoor relevante delen van het Natuurnetwerk Nederland geschikt gemaakt worden. Daarnaast zal het beheer moeten worden geoptimaliseerd. Hierdoor kan het broedsucces omhoog.

Veel partijen nemen initiatief en zetten zich met veel energie in voor het behoud van de weidevogels in Nederland: provincies, agrarische collectieven, terreinbeheerders, vrijwilligers, marktpartijen, de Vogelbescherming, enz. Plaatselijk worden daarmee goede resultaten bereikt. Met deze aanpak wil ik aansluiten bij deze initiatieven. Om deze energie te versterken en om samen een groter effect te bereiken, zetten we in op zes sporen.

Optimaliseren van het agrarisch natuurbeheer

Het vergroten van de effectiviteit en kwaliteit van het weidevogelbeheer staat en valt bij een goede gebiedsgerichte aanpak. Provincies zijn bij uitstek de partij om die aan te jagen. Zij nemen het initiatief om de samenwerking tussen collectieven, waterschappen, natuurorganisaties en streekbewoners verder te bevorderen. Met als motto lerend beheren wordt het beheer stap voor stap verbeterd, gericht op het optimaliseren van de leefgebieden. En zo ontstaan ook regionale accenten; een belangrijk pluspunt van de decentralisatie waar ik waarde aan hecht.

Provincies geven voor 2016 maximaal €59 miljoen uit voor Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (inclusief Europese cofinanciering) op 90.000 ha landbouwgrond. Circa de helft van dit bedrag wordt besteed aan weidevogelbeheer. Uit de 'Ex-ante-evaluatie ANLb-2016 voor lerend beheer (Alterra, 2016)' blijkt dat er een eerste kwaliteitsslag is gemaakt en dat er kansen liggen voor verdere verbetering. Conform eerdere aanbevelingen richten de provincies en collectieven zich meer op zogenaamde 'kansrijke gebieden'. Dit zijn gebieden waarin provincies samen met collectieven en terreinbeheerders het initiatief nemen om optimale omstandigheden te creëren voor de doelsoorten van het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, zoals de weidevogels, zodat duurzame populaties ontstaan. Kortom: meer doen in minder gebieden. Uit het onderzoek blijkt dat er meer focus is aangebracht in de te beheren gebieden en dat het agrarisch natuurbeheer buiten kansrijke gebieden is afgenomen. Daarmee is de eerste stap in het realiseren van de ANLb-doelstellingen gemaakt. Alterra doet ook de aanbeveling om het beheer buiten kansrijk gebied komende jaren verder te verminderen en zoveel mogelijk op 'zwaar' beheer in te zetten. Voor weidevogels kan daarnaast aanzienlijke winst worden behaald door beheer op verstoorde plekken te beëindigen dan wel deze locaties beter geschikt te maken (bijvoorbeeld door verwijderen opgaande begroeiing).

Deze evaluatie is uitgevoerd ter ondersteuning van de gesprekken die provincies nu al voeren met collectieven om het beheerplan van collectieven al in 2017 te verbeteren, zodat het beter aansluit bij monitoringgegevens binnen het weidevogelbeheer. Daarnaast geeft de evaluatie aanleiding voor wetenschappers, collectieven en andere beheerders om in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig worden geacht om per kerngebied te komen tot optimale leefgebieden voor weidevogels. De collectieven hebben aangeboden om samen met andere partijen te komen tot verbeterplannen voor het optimaliseren van inrichting en beheer in hun gebieden. Ik zal hen hierin ondersteunen. Voor provincies levert dit belangrijke kennis op. Zij verbinden die vervolgens op een slimme wijze met andere opgaven, zoals de opgave van de waterschappen op het vlak van waterberging. Zo ontstaat een hefboom die het mogelijk maakt om verbeteringen ook echt te kunnen uitvoeren.

De conclusie van het Alterra-rapport, inclusief de vervolgcities die daaruit voortvloeien, zie ik als een belangrijke opdracht voor het traject lerend beheren dat provincies, met mijn ondersteuning, hebben ingezet om het agrarisch natuurbeheer effectiever te maken, en de weidevogelpopulatie in kerngebieden te stabiliseren.

Met de middelen die door het amendement Leenders/Grashoff (34300-XIII-91) hiervoor in 2016 beschikbaar zijn, draag ik via diverse projecten bij aan verdere verbetering van het agrarisch natuurbeheer. Zo ondersteun ik in Noord-Holland en Friesland een project ter verbetering van het beheer met kruidenrijk grasland en de toepassing daarvan in het agrarisch bedrijfsmodel. Daarnaast lever ik een bijdrage aan het innovatieve project van Overijssels Landschap om met behulp van drones nesten in kaart te brengen. Dit moet verstoring en predatie terug gaan

dringen. Ook draag ik bij aan een proef met zonnepompen in Midden-Delfland waarmee op een duurzame wijze plasdrasgebieden kunnen worden gecreëerd. Deze gebieden zijn veilige natte gebieden waar voldoende voedsel aanwezig is voor broedende vogels. Via BoerenNatuur.nl wil ik met hetzelfde doel bijdragen aan het opzetten van leerwerkplaatsen voor vernatting van percelen. De resultaten van deze pilots ondersteunen het traject van lerend beheren, en zullen leiden tot versterking van het beleid om de weidevogelpopulatie in kerngebieden op korte termijn te stabiliseren, en uiteindelijk te versterken.

Na 2015 lijkt ook 2016 een jaar geweest te zijn met een hoge predatiedruk; veel eieren en kuikens vielen ten prooi aan vooral de vos, maar ook een breed ander scala aan predatoren. Onlangs organiseerde Vogelbescherming Nederland een expertbijeenkomst over dit onderwerp. Bij het tegengaan van predatie is de eerste afweging om te bepalen wat de waarde van het gebied is voor weidevogels. Daarna volgt de vraag of het mozaïek van het leefgebied van voldoende kwaliteit is, en elementen, zoals bomen, die het predatiesucces bevorderen zijn verwijderd. Vervolgens kan worden nagedacht over manieren om de predatoren te weren. Het beperken van schade door predatoren is een integraal onderdeel van weidevogelbeheer.

Met de inwerkingtreding van de wet Natuurbescherming in 2017 beschikken de provincies over de mogelijkheden om binnen de kaders van de wet, een regionaal passende aanpak te kiezen om predatie te beperken.

Verbeteren ecologische basiscondities: natuurinclusieve landbouw en vergroening

Het doel is om op langere termijn de ecologische basiscondities voor landbouw en natuur te verbeteren en de synergie tussen basisbeheer, weidevogelbeheer op boerenland en weidevogelbeheer in natuurgebieden te versterken. De omslag kan nationaal gerealiseerd worden via het spoor om de landbouw meer natuurinclusief te maken, en daarnaast via het spoor van de verduurzaming van de landbouw en voedselketens zoals dit in de toekomst in het Gemeenschappelijk landbouwbeleid wordt vormgegeven.

Ik vind dat er voor een ecologisch houdbare voedselproductie een transitie nodig is in de bedrijfsvoering bij agrariërs waarin natuur en biodiversiteit zijn geïntegreerd, waarin wordt gezorgd voor de biodiversiteit op en in boerenland, waarin in de voedselketen rekening wordt gehouden met biodiversiteit, en waarin ecosysteemdiensten worden benut, oftewel dat er een transitie plaatsvindt richting een meer natuurinclusieve landbouw.

Zoals ik ook heb toegelicht in mijn reactie op de initiatiefnota weidevogelbeheer van het lid Grashoff (34530, nr. 3), vind ik het daarnaast belangrijk dat er regionaal meer samenhang komt tussen maatregelen in het kader van de vergroening van het Europees Landbouwbeleid en het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, en dat agrarische collectieven hierin een belangrijke rol spelen. Ik zal mij inzetten voor een verdere verduurzaming van het Gemeenschappelijk

Landbouwbeleid vanaf 2021, waarin ruimte is voor regionale accenten op het vlak van bodem en groene infrastructuur gerelateerde ecosysteemdiensten. Daarnaast zal ik in gesprek gaan met de agrarische sector, terreinbeheerders, belangenorganisaties en kennisinstellingen, over hoe dit het beste regionaal kan worden vormgegeven.

Ter ondersteuning van deze omslag is het Ministerie van Economische Zaken, zoals eerder aangegeven in de brief 'Aansluiting vergroening GLB en agrarisch natuur- en landschapsbeheer' (28625, nr. 220) meerdere projecten gestart, zoals het ontwikkelen van Vogelakkers (Vogelbescherming), het versterken van de biodiversiteitseffecten bij vanggewassen (samen met de provincie Flevoland) en een project dat zich richt op idee-ontwikkeling voor de langere termijn voor een goede versterkte inrichting van de Vergroening. Daarbij staat de driehoek vergroening, agrarisch natuur- en landschapsbeheer en collectieven centraal, maar worden ook ideeën meegenomen over een meer natuurinclusieve landbouw en over verdienmodellen voor een dergelijke landbouw, zoals de levering van ecosysteemdiensten.

Provincies en het Rijk hebben hierbij hetzelfde doel voor ogen: een robuuste landbouw die ruimte geeft aan biodiversiteit. Daarom heb ik met de provincies afgesproken dat ik hen zal betrekken bij de gesprekken die ik hierover voer met belanghebbenden.

In 2016 heb ik uit de door de Europese commissie beschikbaar gestelde nationale enveloppe voor de verbetering van de marktsituatie in de veehouderij circa €4,0 miljoen bestemd voor marktinitiatieven en melkveehouders, die opteren voor vroege weidegang en daarbij meewerken aan een vervolgproject waarin de leerervaringen van vroege weidegang worden gedeeld. Doel is om door het aanbrengen van meer variatie in het graslandgebruik tussen weiden en maaien de kansen voor weidevogels te vergroten.

Maatschappelijke verankering

Boeren die aan weidevogelbeheer doen, verdienen waardering vanuit de maatschappij. Zij boeren voor een duurzame toekomst. De motor voor veranderingen in het landelijk gebied komt voor een groot deel vanuit de samenleving en de keten van de levensmiddelenindustrie. Ik zie een belangrijke rol voor bijvoorbeeld de Vogelbescherming, collectieven en de markt om deze duurzame toekomst te promoten en ondersteunen. Zelf wil ik ook voortdurend in gesprek blijven met de grote ketenpartners over de transitie van de landbouw en hun rol daarin. Waar wenselijk kunnen provincies en het Rijk initiatieven ondersteunen met een financiële bijdrage of bijvoorbeeld door het sluiten van Green Deals. Er zijn ook meerdere initiatieven die zich met of zonder overheidssteun ontwikkelen. Zo hebben de Gildeboeren, met behulp van de Vogelbescherming, het project WeideWeelde opgezet en is de Vogelbescherming in gesprek met FrieslandCampina om weidevogelbeheer onderdeel uit te laten maken van het duurzaamheidsprogramma Foqus planet. Mijn inzet is er op gericht om dit type initiatieven te versterken zodat goede prestaties sociaal en financieel

vanuit de markt worden ondersteund. Het ontwikkelen van de omgevingswijzer natuurinclusieve landbouw en het project Natuurinclusieve landbouw in 'It Lege Midden' die ik ondersteun, zijn hiervan voorbeelden.

Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot nieuwe bedrijfsmodellen en een hogere bereidheid bij boeren om te gaan ondernemen op een manier die meer waarde toekent aan biodiversiteit op en rond het bedrijf.

Kennisontwikkeling en educatie

Het is gewenst dat weidevogelbescherming meer aandacht krijgt binnen het primair en voortgezet onderwijs: inzetten op de boeren van morgen. In de agrarische opleidingen kunnen de toekomstige boeren worden toegerust met kennis om ruimte te bieden aan weidevogels binnen hun bedrijfsvoering. Daarnaast is kennis binnen het economische onderwijs van belang. Hier worden de toekomstige adviseurs opgeleid, de zogenoemde erfbetreders. De benoeming van prof. Hens Runhaar tot houder van de bij Wageningen Universiteit geplaatste leerstoel 'Beheer van biodiversiteit en agrarisch landschap' en het lectoraat weidevogels bij Van Hall Larenstein zijn voorbeelden van initiatieven met als doel om het kennisniveau bij toekomstige agrariërs en in de samenleving te versterken. Daarnaast zetten meerdere provincies in op het versterken van kennis binnen het primaire onderwijs door het aanbieden van jeugdeducatie aan scholen.

Organisaties die zich bezig houden met weidevogelbeheer hebben in de loop der jaren veel kennis opgebouwd. De kennis van deze organisaties willen we goed verzamelen en ontsluiten via het kenniscentrum weidevogels. Daarnaast wil ik dat het Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving (KNCL), dat dit jaar met mijn ondersteuning van start is gegaan, een grote bijdrage levert aan het vinden van oplossingen voor het versterken van het agrarisch natuurbeheer, met name het weidevogelbeheer. Het KCNL richt zich op structurele samenwerking tussen werkveld, overheid en onderwijs- / kennisinstellingen. Tevens willen we deze kennis uitbreiden door bijvoorbeeld het steunen van een onderzoeksproject over aanpassingen van de bedrijfsstructuur voor een beter rendement bij weidevogelbeheer en het OBN-kennisnetwerk cultuurlandschap, maar ook door de driejaarlijkse evaluatie van het PBL over het Natuurpact. De monitoring van de weidevogelpopulatie maakt, zoals afgesproken in het natuurpact, onderdeel uit van deze laatste evaluatie. Bij deze monitoring staan vrijwilligers centraal. Zij zijn de spil waarop de monitoring draait. Ik wil deze vrijwilligers, samen met Boerennatuur.nl, graag steunen zodat zij voldoende kennis kunnen ontwikkelen om de monitoring adequaat uit te voeren.

Internationaal

Hoewel de focus van deze weidevogelaanpak vooral op Nederland ligt kan dit niet los gezien worden van het belang van Nederland in de internationale context. Weidevogels zijn slechts een beperkt deel van hun jaarlijkse cyclus in Nederland, waar ze in het voorjaar komen om te broeden en hun jongen groot te brengen. Er zijn verschillende verdragen die weidevogels internationaal beschermen. Naast de Europese Vogelrichtlijn, zijn de belangrijkste het AEWA-verdrag en verdrag van Ramsar. Het Africa Eurasia Waterbirds Agreement (AEWA) beoogt om

watervogels, waaronder de weidevogels vallen, langs hun hele migratieroute te beschermen. Het verdrag van Ramsar zet zich in om wereldwijd gebieden voor watervogels, de zogenoemde wetlands, te beschermen.

Bescherming van vogels heeft weinig nut als niet langs de gehele migratieroute eventuele bedreigingen worden aangepakt. De laatste jaren wordt bijvoorbeeld met succes de jacht op deze soorten langs migratieroutes aangepakt. In dit kader ondersteun ik het onderzoek van Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie bij de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast organiseer ik dit najaar een bijeenkomst tussen EU-lidstaten waarbij een veilige migratieroute centraal staat.

Versterken samenwerking en borging naar de toekomst

Weidevogelbeheer wordt vorm gegeven met vele partners, van overheden, collectieven van agrariërs, natuurbeheerders, belangenorganisaties, vrijwilligers tot ketenpartijen. Er is vanuit het maatschappelijk veld behoefte om tot een platform te komen waar ervaring en kennis kan worden uitgewisseld, en waar gezamenlijk over de te nemen stappen wordt nagedacht. Boerennatuur.nl wil het initiatief nemen om samen met provincies en natuurbeherende organisaties een Platform Boerenlandvogels op te zetten. Dit platform heeft als doel om de samenwerking met elkaar te bespreken en verstevigen. Dat vind ik een goed idee, dat ik voor meerdere jaren wil ondersteunen, zodat er een stevig Platform kan ontstaan waarop een gezamenlijke weidevogelaanpak kan worden gebouwd en gecontinueerd. Ik wil daarom ook prof. Hens Runhaar verzoeken om deze samenwerking met onderzoek en advies te ondersteunen. Ik denk namelijk dat samenwerken gebaat is bij goede kennis over inrichting en werking van de samenwerking, en dat een onafhankelijke begeleiding deze samenwerking kan bevorderen. Want uiteindelijk vormt dat de sleutel tot verbetering van de weidevogelpopulatie; alle partijen hebben een stukje van de oplossing. Als het lukt om die krachten constructief te bundelen geloof ik erin dat we in staat zijn om ieder voorjaar opnieuw het geluid van de weidevogels te blijven horen in ons boerenland.

BIJLAGE 2: Inzet amendementsmiddelen Grashoff/Leenders in 2016-2018

PROJECTEN 2016

Demografisch onderzoek grutto's (Rijksuniversiteit Groningen)
Natuurinclusieve landbouw: omgevingswijzer en It Lege Midden (Natuur- en Milieufederaties)
Tellen en bescherming weidevogelnesten met behulp van drones (Landschap Overijssel)
Living Lab (Van Hall Larenstein)
Project kruidenrijk grasland (provincie Fryslân)
Project kruidenrijk grasland (provincie Noord-Holland)
Internationale bijeenkomst fly way (EZ)
Aanleg plas-dras gebieden met behulp van zonnepompen (Vogelbescherming)
TOTAAL BEDRAG: ruim € 0,6 mln

PROJECTEN 2017-2018 (nog niet volledig)

Verbeterplannen collectieven (Boerennatuur.nl)
Kennisontwikkeling vrijwilligers bij monitoring (Boerennatuur.nl)
Platform Boerenlandvogels (provincies/Boerennatuur.nl/terreinbeherende organisaties)
Jaar van de kievit (Vogelbescherming)
Veldwerkplaatsen kennissysteem Beheer op Maat (Van Hall Larenstein)
Living Lab (Van Hall Larenstein)
Project kruidenrijk grasland (provincie Fryslân)
Project kruidenrijk grasland (provincie Noord-Holland)